

Pohádky Hanse Christiana Andersena v českých překladech (se zaměřením na období 1948-1989)

Diplomandka si vzhledem ke svým studovaným oborům vybrala výborné a zároveň nosné téma. Zadání si stanovila jasně a realisticky v tom smyslu, že se rozhodla zaměřit na relativně homogenní a krátké období recepce Andersenových pohádek v češtině, konkrétně na období 1948 až 1989.

Stanovené zadání diplomandka splnila. Její práce přináší velice zevrubný popis historických souvislostí, dále popis nakladatelské praxe ve zkoumaném období, diplomandka rozebírá možné překladatelské přístupy, přičemž vyzdvihnout lze například její závěry v oblasti cenzury a autocenzury. V první části autorka taktéž charakterizuje pohádkový žánr jako takový, Andersenovy umělé pohádky a postavení překladu dětské literatury ve srovnání s překlady jiných literárních žánrů. Tyto pasáže svědčí o výborné znalosti zkoumané látky, přičemž diplomandka zde velice účelně a přesvědčivě dokáže skloubit svou erudici skandinávistky a translatožky.

Velmi přínosné jsou diplomandčiny závěry z analytické části, zejména její konstatování, že dvousvazkové vydání Andersenových pohádek a povídek z roku 1953 neobsahuje žádné cenzorské zásahy v oblasti náboženských referencí, což diplomandka přičítá faktu, že knihy vydalo SNKLU, nikoli státní vydavatelství pro děti SNDK. Toto zjištění koresponduje dle diplomandky s obecnějším poznatkem, že literatura pro děti byla v éře komunistické totality podrobena přísnější cenzuře než literatura pro dospělé. Tento diplomandčin závěr působí velice plausibilně. Ke kladům práce dále patří, že je napsána čtivě a srozumitelně, zároveň však jazykem odpovídajícím standardům odborného stylu.

Konstatovaná zevrubnost líčení historického pozadí mne na druhou stranu vede k první ze dvou zásadních výtek, jež k diplomové práci mám. Obecná teoretická část a více méně čistý výčet překladů Andersenových pohádek čítá bezmála čtyřicet stran textu, oproti tomu vlastní rozbor překladů stran pouhých šestnáct. Čili syntetická část práce je neúměrně rozsáhlá na úkor části analytické, a analýza tak přichází zkrátka. Diplomandka si přitom je vědoma, že řada informací z obsáhlých úvodních částí se k tématu nevztahuje vůbec nebo jen velice okrajově, viz její poznámka pod čarou na straně 35: „Popsaná situace se samozřejmě týká převážně soudobé literatury. H. Ch. Andersen měl již v české literatuře své pevné postavení, a proto v jeho případě zadávalo překlad nakladatelství.“ Je škoda, že diplomandka místo více méně obecných informací nevěnovala více prostoru vlastní práci s primární literaturou.

Má druhá zásadní výtka se týká diplomandčina nepravdivého tvrzení, že dvousvazkové vydání Andersenových pohádek z roku 1953 vůbec neobsahuje peritexty: „Ačkoliv bylo zvykem psát předmluvy a doslovy, případně texty na obálkách knih, toto vydání žádné takové peritexty neobsahuje.“ (str. 40-41). V druhém svazku právě tohoto vydání si přitom na stranách 256-260 lze přečíst velice hutný a tendenční doslov Jana Raka, jehož text lze označit za křesťálově čistou ukázkou diplomandkou zmiňovaného „zaštitování“. Mohla by diplomandka v rámci obhajoby své diplomové práce tento lapsus nějak vysvětlit?

Následují již připomínky mnohem méně závažné povahy. Zmínku si zde zaslouží dílčí nelogičnosti v diplomandčině výkladu. Například na straně 17 se dopouští tautologie, když se nejdříve táže, co Andersen proslavilo, a s jinou badatelkou odpoví, že se tak stalo díky faktu, že se zařadil po bok klasiků: „Otázkou tedy zůstává, jak je možné, že si Andersen i přesto získal popularitu v cizích zemích. Østerová došla k závěru, že se Andersen v cizích zemích zařadil po bok klasiků, jakými byli například bratři Grimmové, a tím si získal své pevné postavení v cizích kulturách.“

Diplomandka sice za stěžejní charakteristiku Andersenova pohádkového stylu zcela správně označuje hovorovost a mluvnost, přesto ale nelogicky přichází s tímto konstatováním: „Lepší přijetí v cizině může souviset i s překlady, ve kterých, jak již bylo řečeno, docházelo nezdůvodně k posunům, jež vedly k přiblížení Andersenova stylu lidovému vyprávění.“ (str. 17). V této souvislosti mi není jasný ani tento diplomandčin postřeh ze závěru: „Ačkoli překladatelé na některých místech tíhli k lidovému vyprávění, což se projevovalo především ve složitějších souvětích (...), většinou se jim dařilo Andersenův styl zachovávat.“ (str. 59, podtrženo HB). Není snad zmiňovaný hypotaktický styl oralitě, čili „lidovému vyprávění“, spíše cizí?

Dále lze polemizovat s tvrzením, jež diplomandka připisuje Jacku Zipesovi, „že ze začátku byly pohádky méně sociálně kritické a více se blížily specifikům dětské literatury než pohádky vydané později.“ (str. 18). Ostrou sociální kritiku lze přitom nalézt už v prvním sešitě Andersenových pohádek vydaném roku 1835 (zejména „Fyrtøiet“ – „Křesadlo“, „Prindsessen paa Ærten“ – „Princezna na hrášku“, a „Lille Claus og Store Claus“ – „Mikula a Mikulka“). Tvrzení by tedy bylo záhodno vysvětlit, či zpřesnit.

Rovněž lze zpochybnit, že v pohádce „Sněhová královna“ („Snedroningen“) růže symbolizuje nevinnost, jak diplomandka tvrdí na straně 54. Mnohem spíše se jedná o symbol křesťanské lásky a Kristova utrpení. V této pasáži se navíc diplomandka o Andersenově leitmotivicky užitě parafrázi duchovní písně (dánsky *salme*) H. A. Brorsona vyjadřuje jako o „písničky“ (str. 53), což je poněkud neodborné.

Přestože jsem v úvodu diplomandčiny formulační schopnosti pochválila, místy je její formulační přesvědčivost přece jen oslabena jazykovými přehmaty. Někde jde pouze o terminologickou ledabylost, když například o pohádce „Sněhová královna“ diplomandka píše jako o „knížce“ (str. 53). Jinde se diplomandka prohřeší i proti žádoucímu stylu (všechny tři příklady ze strany 9):

- „nastartovat uměleckou kariéru“
- „I přesto ale žil ve velké nouzi a kolikrát neměl peníze ani na jídlo.“
- „(...) Meisling Andersena často shazoval.“

Spisovatel Andersen nikdy nebyl zaměstnaný, tudíž sotva na něčem „zakládal svůj kariérní růst (...)“ (str. 11).

V dalším odstavci už následují jen nekomentované ukázky formulačních nedostatků, přičemž problematické pasáže jsou i zde podtrženy:

- „Pohádka *Křesadlo* působí velmi rychle (...)“ (str. 48)
- „V oblasti kulturního života se to projevovalo především tak, že se častěji vyskytovala protirežimní kritika a z literatury vycházela díla, jež dříve vycházet nemohla.“ (str. 31)
- „Na základě Andersenových výtek na ředitele (...)“ (str. 9)
- „Vzhledem k zúžení zkoumaného období bylo třeba reformulovat také výzkumné otázky.“ (str. 6)
- „Otázkou také zůstává, nakolik děti vnímají v díle překladovost, tedy na kolik si uvědomují, že čtou překlad.“ (str. 22)

Navzdory uvedeným výtkám nicméně klady práce shrnuté v úvodních odstavcích tohoto posudku významně převažují, a proto práci rozhodně doporučuji k obhajobě a hodnotím ji jako velmi dobrou.